

Analýza úrovne finančného začlenenia v krajinách Európskej Únie

Analysis of the level of financial inclusion in EU countries

Tamara PETRÍKOVÁ

Abstrakt

V sektore bankovníctva a finančníctva sa v posledných rokoch venuje digitálnej transformácii veľká pozornosť. Dnešná doba je plná neustále inovujúcich technológií. Pomocou informačno-komunikačných technológií (mobilné telefóny, internet) je možné udržiavať požadovanú úroveň finančného začlenenia v krajine, pričom rastúca digitalizácia pomáha sprístupňovať rôzne finančné služby. Pri analyzovaní finančného začlenenia možno považovať vlastníctvo účtu, čerpanie finančných prostriedkov prostredníctvom rôznych druhov úverov a realizovanie digitálnych platieb za základné ukazovatele finančného začlenenia. Hlavným cieľom tohto článku je analýza úrovne finančného začlenenia pomocou jeho základných ukazovateľov na základe údajov z globálnej databázy Svetovej banky – Findex na mikroúrovni v krajinách EÚ-28 za roky 2014, 2017 a 2021.

Kľúčové slová: finančné začlenenie, digitálne finančné služby, mobilné telefóny, internet, účty, úvery, digitálne platby, Findex

Abstract

In the banking and finance sector, a lot of attention has been paid to digital transformation in recent years. Today is full of constantly innovating technologies. With the help of information and communication technologies (mobile phones, the Internet), it is possible to maintain the required level of financial inclusion in the country, while growing digitization helps to make various financial services more accessible. When analyzing financial inclusion, owning an account, drawing funds through various types of loans and making digital payments can be considered basic indicators of financial inclusion. The main objective of this article is to analyze the level of financial inclusion using its basic indicators based on data from the World Bank's global database - Findex at the micro level in the EU-28 countries for the years 2014, 2017 and 2021.

Keywords: financial inclusion, digital financial services, mobile phones, internet, accounts, loans, digital payments, Findex

JEL Classification

E44, G20, O30

Úvod

Dnešná doba je plná neustále napredujúcich inovácií v oblasti digitálnych technológií, ktoré tvoria nenahraditeľnú súčasť ekonomiky, finančného ekosystému, ale aj ľudského života. Na bankovom trhu väčšinou pôsobia pokročilé technologické bankové inštitúcie poskytujúce nespočetne veľké množstvo finančných služieb. Tie sa stali inšpiráciou aj pre nové začínajúce spoločnosti (tzv. FinTech), ktoré sa špecializujú na poskytovanie rôznych typov finančných služieb. Okrem poskytovateľov finančných služieb, dôležitú časť tvoria aj zákazníci, ktorí tieto služby využívajú. V súčasnosti za digitálne vyspelejších zákazníkov možno považovať nie len ľudí mladšej vekovej kategórie, ale aj staršiu populáciu, ktorí neustále požadujú inovatívnejšie zákaznicke služby, realizované z pohodlia domova.

Pôvodne boli v bankovom systéme najviac využívané kreditné a debetné karty, či bankomaty. Dnes je využívanie platobných nástrojov presunuté do modernejšieho systému, pod ktorým sa rozumie používanie rôznych mobilných aplikácií, tabletových a počítačových platforiem. Preto možno dospieť k záveru, že bankovníctvo, rôzne podniky alebo celkovo finančný sektor si v posledných rokoch prešli digitálnou transformáciou, ktorá sa vo všeobecnosti preukazuje prostredníctvom prijatia digitálnych technológií, čo je v súčasnosti možné za použitia rôznych technologických platforiem alebo internetu. Najviditeľnejšie nové digitálne transformácie sú založené na súčasných platformách ako je Google, sociálne platformy Facebook, Instagram, Twitter, WhatsApp a iné. Svetová banka (2022) uvádza, že pokrok v oblasti digitalizácie rôznych finančných služieb uľahčuje finančné začlenenie jednotlivcov a krajín, ktorého snahou je sprístupniť tieto každodenne využívané finančné služby svetovej populácii za rozumné náklady.

Teoretické východiská finančného začlenenia

Finančné začlenenie (resp. finančná inklúzia) predstavuje využívanie formálnych finančných služieb, ktorých využívanie prispieva k predpokladu finančného rozvoja. Výskumníci sa tejto problematike začali venovať začiatkom 21. storočia. Táto téma je relatívne nová a dopyt po jej skúmaní neustále narastá. Preto sa aj pohľad na finančné začlenenie v priebehu rokov mení.

Lenka a Barik (2018) považujú finančné začlenenie za jedno z hlavných hnacích síl budovania inkluzívnej spoločnosti či ekonomiky. Sarma (2012) definuje finančnú inklúziu ako proces, ktorý zabezpečuje jednoduchý prístup, dostupnosť a používanie formálneho finančného systému. S týmto názorom sa zhodujú Chinoda a Mashamba (2021), ktorí uvádzajú, že finančné začlenenie je procesom zabezpečenia ľahkého prístupu k cenovo dostupným finančným službám a produktom, a k ich využívaniu. Tento prístup by mal spĺňať rôzne potreby podnikov alebo jednotlivcov, ako sú napr. požiadavky na realizované platby, vytvárané úspory alebo čerpané úvery. Zároveň sa prikláňajú k názoru, že rozdiely v definícii finančného začlenenia môžu byť rôzne, pretože vyplýva z geografickej polohy, oblasti a prostredia, v ktorom sa toto finančné začlenenie skúma. Erlando et al. (2020) dodávajú, že ide o proces, ktorý predstavuje pokrok v kvantite, kvalite a efektívnosti finančných služieb, ktoré sú sprostredkované životaschopným a zodpovedným spôsobom, teda prostredníctvom nich si vieme uľahčiť život, ale dokážu aj podporovať a posilňovať jednotlivé ekonomiky. Aurazo a Vega (2021) definujú a analyzujú finančnú inklúziu z pohľadu prístupu k účtom, debetným a kreditným kartám. Allen et al. (2016) ďalej uvádzajú, že prvým krokom finančného začlenenia je vlastníctvo finančného účtu a jeho využívanie na uskutočňovanie digitálnych platieb. Demirguc-Kunt et al. (2015; 2018; 2022) podporujú myšlienku finančného začlenenia ako transformačného prostriedku, ktorý považujú za rozhodujúci faktor pri znižovaní chudoby či nerovnosti príjmov, ale aj pri dosahovaní inkluzívneho hospodárskeho rastu, čo dopĺňajú Sarma (2012) alebo Sassi a Goaid (2013). Nagpal et al. (2020) uvádza, že s rastúcim finančným začlenením dochádza aj k vyššej stabilite finančného systému a účinnej menovej politike v krajine.

Opakom je tzv. finančné vylúčenie. Jedno z prvých pokusov o definovanie finančného vylúčenia je obsiahnuté v práci Leyshon a Thrift (1995), ktorí ho definujú ako procesy, ktoré znevýhodneným jednotlivcom bránia v prístupe k finančným službám. Finančné vylúčenie podľa Sinclair (2001) predstavuje neschopnosť získania prístupu k potrebným finančným službám. Claessens (2006) uvádza, že finančné vylúčenie je súčasťou sociálneho vylúčenia. A teda možnosť prístupu k financiám je závislá od dosiahnutého vzdelania, zamestnania, úrovne príjmu a pod.

Medzi najvýznamnejšie štúdie venujúce sa problematike finančného začlenenia možno zaradiť štúdie Demirguc-Kunt et al. (2015; 2018; 2022), v ktorých autori analyzujú mieru

finančného začlenenia z pohľadu vlastníctva účtov, vytvárania úspor, čerpania úverov, používaných platobných metód a metód riadenia rizík v jednotlivých krajinách. Autori zisťujú, že vlastníctvo účtov je v dnešnej dobe skoro univerzálnym spôsobom na riadenie peňažných prostriedkov. Na druhej strane, podľa Erlando et al. (2020), ľudia bez účtu ako najčastejší dôvod jeho absencie uvádzajú vysoké životné náklady, obmedzený prístup k bankám a ich pobočkám, psychologické a iné prekážky, ktoré im bránia finančne sa začleniť. Poukazujú aj na fakt, že práve takéto problémy vyskytujúce sa u jednotlivcov medzi rôznymi krajinami smerujú k neefektívnosti, ktorá brzdí ekonomický rast a rovnako vedú aj k nárastu chudoby v dôsledku rozdielnej finančnej dostupnosti. Štúdie vychádzajúce z údajov databázy Findex poukazujú na výrazné rozdiely vo využívaní finančných služieb v krajinách s vysokými príjmami a v rozvojových krajinách. Beck et al. (2007) dospievajú k záverom, že dospelých vlastníkov účtov v krajinách s vysokými príjmami vo formálnej finančnej inštitúcii je omnoho viac ako v rozvojových krajinách. Demirguc-Kunt et al. (2022) považujú vlastníctvo účtu ako základný ukazovateľ finančného začlenenia. Pomocou finančných účtov dokážu obyvatelia krajín využívať finančné služby spôsobom, ktorý vedie k ich osobnému rozvoju a zároveň to uľahčuje aj samotný rozvoj krajín. Majitelia rôznych druhov účtov môžu prijímať resp. odosielať peniaze a s prístupom k ďalším finančným službám sú schopní rýchlejšie odolávať finančným šokom ako tí, ktorí tento prístup nemajú. Demirguc-Kunt et al. (2015) upriamujú pozornosť na to, že okrem vlastníctva účtov v zmysle finančného začlenenia zohráva dôležitú úlohu aj digitalizácia platieb, ktorá napomáha k lepšiemu finančnému začleneniu tým, že umožňuje ľuďom uskutočňovať platby jednoduchším, dostupnejším a bezpečnejším spôsobom. Mnohým chudobným ľuďom na svete chýbajú finančné služby, ako sú bankové účty alebo digitálne platby, namiesto toho sa neustále spoliehajú na hotovosť. V mnohých prípadoch stále platí, že mať účet ešte neznamená, že jeho vlastník bude realizovať platbu digitálnym nástrojom. Na základe stanovených cieľov trvalo udržateľného rozvoja, Nandru et al. (2021) uvádzajú, že viac ako 4 miliárd ľudí stále nemá prístup k internetu a 90 % ľudí pochádza z rozvojového sveta. To patrí taktiež medzi dôvody, prečo je prekonanie digitálnej priepasti také dôležité pre zabezpečenie jednotného prístupu k digitalizovaným službám prostredníctvom digitálneho finančného začlenenia. Vyvodením záveru je najmä fakt, že aj keď sa finančné začlenenie s rastúcou digitalizáciou (mobilné telefóny, internet) neustále rozvíja, nie je založené iba na vlastníctve účtu, ale práve aj na využívaní digitálnych služieb, ktorými sú uskutočnené a prijaté digitálne platby. Patria medzi nich, napr. rôzne druhy online prevodov prostredníctvom poskytovateľov tretích strán (bankové prevody, mobilné platby, internet banking a pod.).

Finančné začlenenie v súvislosti s chudobou a príjmovou nerovnosťou

Odborná literatúra finančného začlenenia sa spája s rôznymi faktormi, ktoré ho ovplyvňujú. Inkluzívny rast je možný na základe ekonomického, technologického a sociálneho vývoja, ktoré sú sprevádzané novými IKT. Znamená to, že finančná inklúzia je vo veľkej miere ovplyvnená technologickými faktormi, teda všetkými digitálnymi finančnými službami, ktoré zahŕňajú použitie mobilných telefónov či internetu. Ako uvádza Kabakova a Plaksenkov (2018), vo väčšine prípadoch sa očakáva, že tieto technologické zmeny povedú k zlepšeniu finančnej inklúzie. V tejto súvislosti Tsatsou (2020) tvrdí, že nástroje rôznych digitálnych technológií na prístup k finančným službám ovplyvňujú kvalitu života a sociálne začlenenie jednotlivcov. Rovnako aj Alter a Yontcheva (2015) uvádzajú, že to môže byť dôvodom, prečo banky alebo rôzne nebankové inštitúcie predkladajú digitálne finančné služby svojim spotrebiteľom prostredníctvom mobilného telefónu, internetu alebo iných digitálnych zariadení. Vykonávanie základných digitálnych finančných platieb vedie k pohodlnejšiemu finančnému systému, nie len z pohľadu finančných inštitúcií, ale aj z

pohľadu ľudí. Preto niektoré štúdie vyzdvihujú aj predpoklad pozitívneho vzťahu medzi digitálnymi financiami a finančnou inklúziou. Medzi autorov, ktorí poukazujú na to, že rozvoj IKT je pozitívnym determinantom finančného začleňovania patrí napr. Lenka a Sharma (2017), Wakdok a Stephen (2020), Younas et al. (2022). Na pozitívny vplyv digitálnych financií na finančné začlenenie poukazuje Ozili (2021), ktorý tvrdí, že k väčšiemu finančnému začleneniu vo vidieckych oblastiach dôjde, ak ľudia s nízkymi príjmami a ľudia z chudobných oblastí začnú toto digitálne financovanie využívať. Príjem či už krajiny alebo domácností, resp. ľudí v určitej krajine predstavuje hybnú silu v rámci využívania uskutočnených a prijatých digitálnych platieb. Nandru et al. (2021) zistili, že FinTech inovácie a finančná inklúzia vo veľkej miere znižuje príjmovú nerovnosť a tieto vplyvy sa týkajú predovšetkým krajín s vyššími príjmami. Zároveň niektoré nástroje finančného začlenenia, ako vysoká miera penetrácie bánk a vysoká miera úverov, urýchľujú prístup k finančným službám pre chudobných a znižujú nerovnosť príjmov. Tieto zistenia sú v súlade aj s prácami autorov ako sú Ouechtati (2020) alebo Erlando et al. (2020), ktorí uvádzajú, že nástroje finančného začlenenia (rôzne formy IKT) urýchľujú hospodársky rast a znižujú chudobu a príjmovú nerovnosť. Zároveň tvrdia, že krajiny s nízkymi príjmami sú krajiny, v ktorých veľký počet obyvateľov nevlastní bankový účet. Zavedenie dostupného prístupu k bankovým službám by mohlo prispieť k čiastočnému vyvedeniu ľudí z chudoby, najmä tých, ktorí pochádzajú z nízkopríjmových krajín. Demirguc-Kunt a Klapper (2013) uvádzajú, že medzi najchudobnejšie krajiny patria africké ekonomiky s nízkym HDP na obyvateľa, ktoré sú špecifické vyššou úrovňou príjmovej nerovnosti, slabšou konektivitou, nižšou mierou gramotnosti a horšou úrovňou urbanizácie.

Finančné začlenenie v súvislosti s individuálnymi charakteristikami ľudí

Ďalšou skupinou štúdií sú štúdie poukazujúce na socioekonometrické faktory, ktoré vo veľkej miere ovplyvňujú úroveň finančného začlenenia. Nagpal (2020) poukazuje najmä na individuálne charakteristiky v určovaní rozdielností tých, ktorí sú tzv. „finančne vylúčení“ a tých, ktorí nie sú. Ako uvádza Motta a Farias (2018) alebo Lotto (2018), za podstatné faktory pri určovaní finančného vylúčenia sa považujú individuálne charakteristiky, ako je napr. pohlavie, vek, zamestnanie, príjem, vzdelanie. V štúdiách Demirguc-Kunt a Klapper (2013), Zins a Weill (2016) je potvrdené, že ženy dosahujú nižšiu úroveň finančného začlenenia ako muži. Ďalším faktorom, ktorý vo vysokej miere ovplyvňuje pravdepodobnosť finančného začlenenia je vek respondenta. Toto zistenie potvrdzuje viaceró autorov, napr. Fungáčová Weill (2015), Allen et al. (2016), Zins a Weill (2016). Autori Demirguc-Kunt a Klapper (2013) sa stotožňujú s názorom, že s vyšším vekom jednotlivca je vyššia pravdepodobnosť vlastníctva bankového účtu, sporenia alebo využitia možnosti požičať si peňažné prostriedky od finančnej inštitúcie. Uvedení autori zároveň uvádzajú, že úroveň príjmu a vzdelania sú faktormi, ktoré poukazujú na pravdepodobnosť, že bohatší a vzdelanejší jednotlivci budú finančne začlenení. Lotto (2018) uvádza aj ďalšie faktory istejšieho finančného začlenenia a to kvalitnejšie vzdelanie, vyšší vek a stabilnejšia finančná pozícia.

Finančné začlenenie v súvislosti s bankovou stabilitou, konkurenciou a koncentráciou

Rovnako aj podmienky bankového systému, napríklad úroveň konkurencie či dosahovanej stability na bankovom trhu, patria medzi dôležité determinanty, ktoré ovplyvňujú využívanie finančných služieb. Zistenia Danisman a Tarazi (2020) na vzorke vyše 4 tisíc bánk v 28 krajinách EÚ za roky 2010-2017 naznačujú, že finančné začlenenie prostredníctvom neustále zvyšujúceho sa vlastníctva účtov a vykonávania digitálnych platieb pozitívne vplýva na stabilitu európskeho bankového systému. To potvrdzujú aj štúdie Banna et al. (2021) alebo Barik a Pradhan (2021). Na pozitívny vzťah medzi finančnou inklúziou a bankovou stabilitou poukazuje štúdia Nguyen a Du (2022), ktorí na vzorke 102 bánk v 6

krajínach ASEAN za obdobie 2008-2019 zistili, že vyššia miera finančnej inklúzie prispieva k väčšej stabilite banky. Finančná inklúzia dopomáha k zlepšeniu stability finančného systému, avšak nie vždy na ňu vplyva v tom najpozitívnejšom smere. Štúdia Pham a Doan (2020) na základe údajov na úrovni krajín v rámci 42 krajín v rokoch 2011, 2014 a 2017 zistila slabý pozitívny vplyv finančnej inklúzie na finančnú stabilitu. Barik a Pradhan (2021) zistili, že vzťah medzi finančnou inklúziou a bankovou stabilitou v krajinách BRICS v období rokov 2005-2015 bol negatívny a štatisticky nevýznamný. Uvedení autori zároveň uvádzajú, že hlavnými dôvodmi nepriaznivých vplyvov finančnej inklúzie na bankovú stabilitu je rýchla expanzia úverov do súkromného sektora, narušanie úverových štandardov bánk, ťažkosti pri hodnotení úverov, nárast nesplácaných úverov, samotné nesplácanie úverov dlžníkmi a nedostatočný dohľad nad bankovým sektorom.

Ďalšou zaujímavou témou v oblasti konkurencie bánk sú rôzne názory z pohľadu, do akej miery ovplyvňuje efektívnosť celého bankového sektora, tým aj finančnú inklúziu. V takomto prípade sa podľa Chinoda a Kwenda (2019) často využíva hypotéza trhovej sily, ktorá naznačuje, že banková konkurencia zvyšuje dostupnosť úverov v závislosti od znižovania finančných nákladov. Rovnako tu podľa týchto autorov možno spomenúť aj informačnú hypotézu ako obmedzenie finančného prístupu, prostredníctvom ktorej môže trhovú silu zmierniť informačný klin medzi dlžníkmi a veriteľmi pomocou monitorovania a preverovania. Barth et al. (2009) uvádzajú, že konkurencia môže byť nepriamo prospešná pre finančnú inklúziu. Nachádzajú dôkazy o tom, že banková konkurencia a zdieľanie informácií prispievajú k zníženiu korupcie pri poskytovaní úverov. Príliš nízka konkurencia podľa Fungáčová a Weill (2015) zvyšuje ťažkosti pri získavaní financií. Podľa Corvoisier a Gropp (2002) môže príliš rastúca koncentrácia viesť k menej konkurencieschopným bankovým cenám, pričom môže dôjsť k vyšším nákladom na bankové úvery. Chauvet a Jacolin (2017) uvádzajú, že finančná inklúzia je dôležitá pre rast firmy, preto skúmali vzťah medzi finančným prístupom a výkonnosťou firmy v 79 rozvíjajúcich a rozvojových krajinách na vzorke viac ako 50 000 firiem. K zvýšeniu tohto pozitívneho a významného vplyvu finančnej inklúzie na rast dochádza, ak sú bankové trhy menej koncentrované, čo je dôkazom väčšej konkurencie medzi bankami. Chinoda a Kwenda (2019) na vzorke 49 krajín za obdobie rokov 2004-2016 zisťujú, že finančná inklúzia pozitívne a významne reaguje na otrasy v konkurencii bánk, hospodársky rast, mieru využívania mobilných telefónov a stabilitu bánk. Banna et al. (2021) na vzorke 534 bánk z 24 krajín OIC (angl. Organisation of Islamic Cooperation) naznačujú, že vyšší stupeň finančnej inklúzie založenej na FinTech a vplyv štvrtej priemyselnej revolúcie kontroluje rizikové správanie banky.

Finančné začlenenie v súvislosti s makroekonomickými faktormi

Do skupiny makroekonomických faktorov môžeme vo všeobecnosti zaradiť predovšetkým ekonomický rast, infláciu alebo mieru nezamestnanosti. Vo väčšine štúdií sa očakáva, že HDP na obyvateľa ako aj miera príjmu sú pozitívne spojené s finančnou inklúziou. Dôvodom môže byť to, že ľudia v krajinách s vyššou úrovňou príjmu sa viac spájajú s finančným systémom. Owen a Pereira (2018) uvádzajú, že za najbežnejší kanál, prostredníctvom ktorého finančné začlenenie pozitívne ovplyvňuje hospodársky rast je lepší prístup k finančným produktom a službám ponúkanými finančnými inštitúciami.

Podľa Lenka a Sharma (2017) je dôležité je upriamiť pozornosť aj na pozitívny vzťah medzi finančným začlenením a hospodárskym rastom. Van et al. (2021) na tento pozitívny vzťah poukazujú hypotézou rastu vedeného financiami. Niektorí autori, ako napr. Evans (2015) alebo Babajide et al. (2015) poukazujú na pozitívny vzťah medzi finančnou inklúziou a ekonomickým rastom na základe hypotézy dopytu. Potvrdenie negatívnej hypotézy nachádzame v štúdiách autorov Khalaf a Ali (2017) alebo Chinoda a Mashamba (2021), ktorí na základe nej uvádzajú, že medzi finančnou inklúziou a hospodárskym rastom

nedochádza k vzájomnému ovplyvňovaniu alebo sa ovplyvňujú negatívne. Autori Allen et al. (2016) ďalej uvádzajú, že nezamestnanosť by vo všeobecnosti mala negatívne súvisieť s finančnou inklúziou z dôvodu, že nezamestnaná populácia je s veľkou pravdepodobnosťou v nižšej miere zapojená do realizovania finančných transakcií. Rovnako aj Rojas-Suarez (2015) naznačuje, že inflácia môže vytvoriť nepríjemnosti v ekonomike a môže negatívne ovplyvniť dopyt po finančných službách, ako aj ponuku finančných služieb. Neexistuje veľa štúdií zaoberajúcich sa úlohou makroúrovňových determinantov. Jednou z takýchto výnimočných štúdií je štúdia Allen et al. (2016), ktorí celosvetovo zhodnotili, že väčšia finančná inklúzia je výrazne spojená s vysokou kvalitou inštitúcií, zníženými bankovými nákladmi, blízkosťou k finančným inštitúciám, efektívnym právnym systémom a politickou stabilitou. K tomuto je možno poznamenať, že inštitucionálne prostredie, v ktorom sa daná krajina nachádza je rovnako dôležité ako ostatné faktory. Najčastejšie sa využíva ukazovateľ integrity vlády, ktorý vychádza z úrovne korupcie. Pochopiteľne, nízka úroveň korupcie prispieva k rozvoju finančného systému v krajine, ako aj k posilneniu dôvery v rôzne finančné inštitúcie, čo vyplýva zo štúdií autorov Beck et al. (2007), Rojas-Suarez (2015) alebo Demirgüç-Kunt a Klapper (2013). Z opačného pohľadu môže finančné začlenenie zmierniť korupciu. Podľa Barajas et al. (2015) sa finančná inklúzia na makroúrovni spája s dvoma faktormi, ktoré ju poháňajú. Ide o štrukturálne faktory, ktoré sú dôležité pri riadení nákladov na poskytovanie finančných zariadení obyvateľom krajiny a politické faktory, ktoré pomáhajú pri vytváraní vhodného prostredia pre finančné začlenenie.

Metodológia a dáta

Metodologická časť sa vzťahuje na premenné využité v analýze, ktorých zdrojom údajov je Svetová banka poskytujúca aktuálne platné globálne údaje prostredníctvom databázy Findex z roku 2022. Findex je zameraný na národné reprezentatívne prieskumy na vzorke približného počtu 150 tisíc dospelých osôb (všetkých 15 a viac ročných obyvateľov) v 123 ekonomikách celého sveta za štyri skúmané obdobia rokov 2011, 2014, 2017 a 2021. Databáza Findex poukazuje na rôzne ukazovatele finančného začlenenia, ako aj na prístupy k formálnym a neformálnym finančným službám. Na základe údajov z Findexu sa môžeme dozvedieť o tom, v akej miere ľudia vlastnia rôzne druhy účtov, využívajú kreditné alebo debetné karty, požičiavajú si alebo šetria peniaze, uskutočňujú a prijímajú digitálne platby pomocou mobilných telefónov a internetu. Na tieto ukazovatele sa môžeme pozrieť z globálneho pohľadu, t. j. za celý svet, príp. za jednotlivé regióny sveta, príjmové skupiny krajín, individuálne za každú krajinu zvlášť alebo si môžeme navoliť skupinu vybraných krajín. Databáza rovnako ponúka možnosť nahliadnuť do ukazovateľov finančného začlenenia aj z pohľadu jednotlivých ľudských individuálnych charakteristík, ako je pohlavie, vek, vzdelanie, príjem, zamestnanie a bydlisko. Takisto v nej nájdeme údaje o dôvodoch, prečo ľudia nevyužívajú inovatívne služby, čo im bráni finančne sa začleniť. Dôvody finančného vylúčenia môžu byť rôzne, napr. ľudia nevlastnia mobilné telefóny alebo nemajú prístup k internetu, banky alebo iné finančné inštitúcie sú príliš ďaleko alebo takýchto pobočiek je len veľmi málo v danej krajine. Môže to byť z psychologických prekážok, napr. nedôvera voči rôznym inštitúciám. V neposlednom rade to môže byť aj z dôvodu, že obyvatelia krajín čelia vysokým životným nákladom, čo naznačuje, že si nemôžu dovoliť využívať takéto digitálne finančné služby.

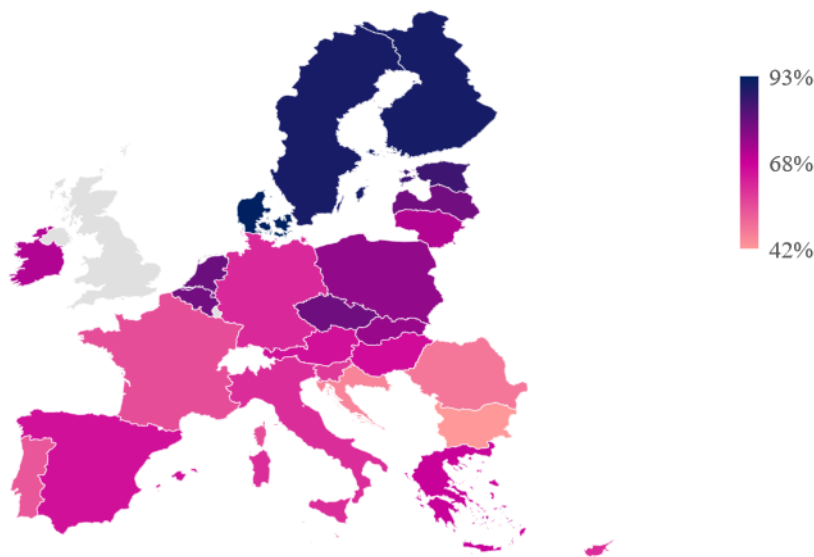
V analytickej časti podľa údajov z databázy Findex skúmame všetky európske krajiny (EÚ-28) v rámci dostupných údajov za roky 2014, 2017 a 2021. V analýze využívame viacero metód. Metóda analýzy pozostáva zo získavania informácií o vybraných ukazovateľoch finančného začlenenia: účty, úvery a digitálne platby v krajinách EÚ. Následne využívame metódu komparácie, na základe ktorej porovnávame jednotlivé ukazovatele za uvedené časové obdobia pomocou metódy grafického znázornenia. Tieto metódy sú závislé na využití

matematicko-štatistických metód, ktoré slúžia na vyčíslenie hodnôt daných determinantov finančnej inklúzie. Dosiahnuté výsledky interpretujeme a za pomoci metódy dedukcie porovnávame aj s ostatnými krajinami EÚ. V závere používame aj metódu syntézy, ktorá slúži ako celkové zhodnotenie článku.

Analýza ukazovateľov finančného začlenenia

V tejto kapitole budeme podľa databázy Svetovej banky – Findex analyzovať základné ukazovatele finančného začlenenia, t. j. ako dospelí (15+) vlastní účty, využívajú úvery a digitálne platby. Na tieto determinanty finančného začlenenia v krajinách EÚ za rok 2021 poukážeme pomocou Obr. 2 až Obr. 4. Nakoľko sú tieto ukazovatele spojené s využívaním IKT, najprv pomocou Obr. 1. znázorníme mieru vlastníctva mobilného telefónu a prístupu k internetu, na základe ktorých môžu obyvatelia tieto služby uskutočňovať.

Výskumom Global Findex World Bank (2022) sa zistilo, že v roku 2021 až 86% dospelých populácie na celom svete vlastnilo mobilný telefón. V rozvojových ekonomikách (83%) a vo vysokopříjmových ekonomikách (95%) je vlastníctvo mobilného telefónu samozrejmosťou. Spolu s mobilnými telefónmi sa rovnako často využíva aj internet. Celkovo vo svete za rok 2021 je internet využívaný 63% populáciou, pričom v rozvojových krajinách je miera využívania internetu na úrovni 57% a vo vysokopříjmových krajinách na úrovni 91%.

Obr. 1 Miera využívania mobilného telefónu alebo internetu (15+) v EÚ za rok 2021

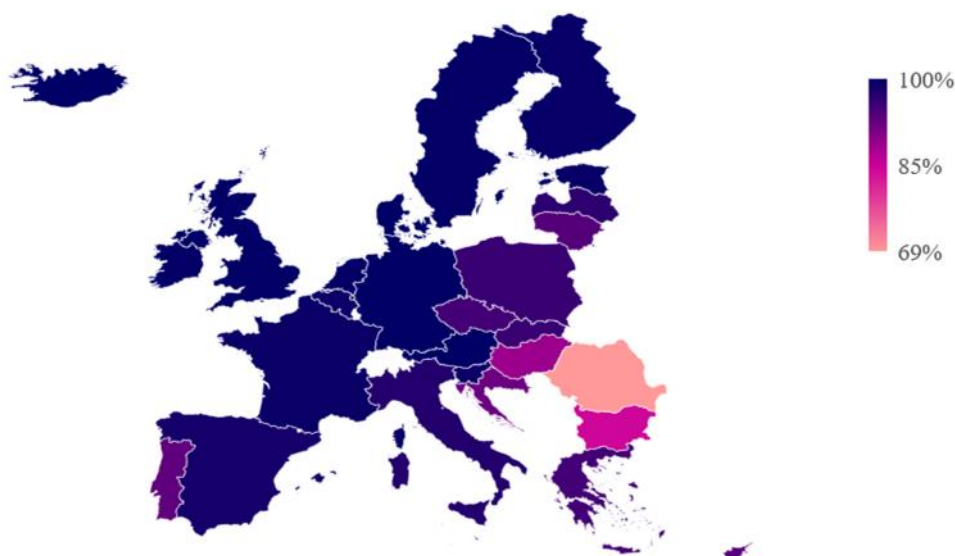
Zdroj: Vlastné spracovanie

Môžeme vidieť, že Bulharsko (42%), Chorvátsko (46%), Rumunsko (48%) a Portugalsko (54 %) patria medzi najmenej rozvinuté krajiny v EÚ v rámci vlastníctva mobilného telefónu a využívania internetu. Naopak, Estónsko (86%), Švédsko (91%), Fínsko (91%) a Dánsko (94%) v tomto období excelovali. Miera využívania mobilného telefónu a prístupu k internetu je v prípade Slovenskej republiky na úrovni 74% a celková priemerná hodnota za všetky EÚ krajiny je 69%, čo z globálneho pohľadu vytvára priestor pre ďalšie zlepšovanie. Vlastníctvo mobilných telefónov a využívanie internetu teda prispieva k vyššiemu finančnému začleneniu ľudí v krajinách EÚ. Toto zistenie je v napr. v súlade s Bayar et al. (2021), ktorí skúmali pozitívny vplyv miery vlastníctva mobilných telefónov a prístupu k internetu na finančnú inklúziu na vzorke 11 krajín EÚ v období 1996-2017. Vo svojich výsledkoch uvádzajú najlepšie hodnotiace európske krajiny ako Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Poľsko, Slovinsko, Bulharsko, Chorvátsko a Česko.

Vlastníctvo účtu

V medzinárodnom prieskume Findex za rok 2021 sa uvádza, že v prípade vlastníctva účtov ide o percento respondentov, ktorí uviedli, že za posledný rok mali zriadený účet v banke alebo inej finančnej inštitúcii (tzv. účet finančnej inštitúcie), alebo ho nahlásili osobne pomocou tzv. mobilného peňažného účtu. Účet finančnej inštitúcie poukazuje na percento ľudí, ktorí majú zriadený účet v banke, úverovom družstve, mikrofinančnej inštitúcii alebo na pošte, na ktoré sa vzťahuje obozretná regulácia zo strany vládneho orgánu. Finančný účet v súčasnosti predstavuje univerzálny spôsob, ktorým možno vykonávať digitálne finančné služby. Podstata vlastníctva mobilného peňažného účtu spočíva v tom, že nie je poskytovaný bankou ale mobilnými operátormi, resp. iným subjektom, ktorý je partnerom operátorov mobilných sietí, nezávisle od klasickej bankovej siete. Výhodou tohto typu účtu je, že dotyčný nemusí mať zriadený bankový účet, ale jedinou podmienkou je vlastniť mobilný telefón, príp. tomu podobnú technológiu. Mobilné peňažné účty predstavujú alternatívny prístup k účtom najmä v krajinách s obmedzeným prístupom k bankám. Práve mobilné peňažné účty predstavovali hlavný spôsob zvyšovania finančnej inklúzie v rokoch 2014 a 2017 v krajinách Subsaharskej Afriky.

Z globálneho pohľadu sa vlastníctvo účtov na celom svete za posledných 10 rokov, teda od roku 2011 až po rok 2021 zvýšilo o 25 p. b., z 51% na 76%. Miera vlastníctva účtov sa v rozvojových krajinách v porovnaní s týmito obdobiami 2011 (42%) a 2021 (71%) celkovo zvýšila o 29 p. b. Už samotné rozvinuté, resp. vysokopříjmové krajiny poukazujú na vysokú mieru vlastníctva účtov, či už za rok 2011 (88%) alebo 2021 (96%), pričom v týchto obdobiach došlo k nárastu o 12 p. b. Keďže je účet finančnej inštitúcie viac používaným a známym ako mobilný peňažný účet, ďalšia mapka na Obr. 2 poukazuje na mieru vlastníctva finančného účtu v európskych krajinách za rok 2021.

Obr. 2 Miera vlastníctva účtu vo finančnej inštitúcii v EÚ (15+) za rok 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie

Vlastnenie účtu predstavuje pre každého jednotlivca dôležitý spôsob, pomocou ktorého je možné ukladať peňažné prostriedky a šetriť si tak do budúcnosti. Prostredníctvom účtov tiež dochádza k uľahčeniu rôznych činností, najmä v rámci platenia účtov, prístupom k úverov, nákupom, odosielaním a prijímaním finančným prevodov. Krajiny EÚ patria do skupiny krajín s vysokými príjmami, čo znamená, že v týchto krajinách dospelí obyvatelia nemajú problém so založením si finančného účtu, najčastejšie v banke. Na základe toho môžeme vidieť, že vlastníctvo finančného účtu je v krajinách EÚ univerzálne, pričom skoro všetky

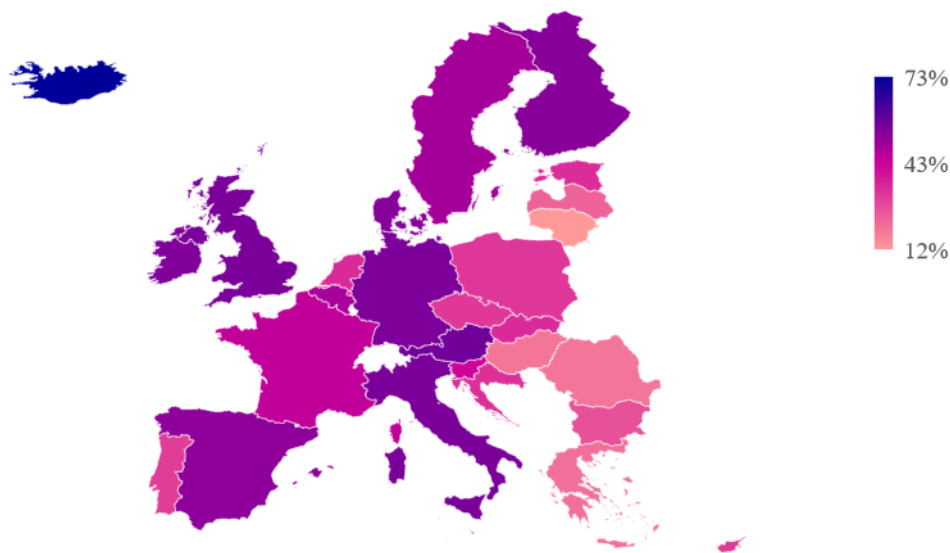
krajiny vlastnia tento druh účtu nad 90%. Z týchto krajín je miera využívania finančných účtov na úrovni 100% v krajinách ako Rakúsko, Dánsko, Fínsko, Nemecko, Island, Írsko, Holandsko, Švédsko a Spojené Kráľovstvo. Medzi krajiny s najnižšími hodnotami patrí napr. Rumunsko (69%), a v prípade Maďarska (88%) či Bulharska (83%) ide o mieru vlastníctva finančného účtu pod úrovňou 90%.

Úvery

Peniaze si pochopiteľne ľudia požičiavajú v prípade, ak na niečo, čo potrebujú nemajú finančné prostriedky. Preto sú ďalším ukazovateľom finančného začlenenia čerpané úvery. Požičiavanie peňazí môžeme podľa Findexu rozdeliť na formálne, poformálne a neutrálne. Formálnym spôsobom rozumieme požičiavanie peňazí prostredníctvom finančnej inštitúcie alebo mobilného peňažného účtu. Do poloformálneho spôsobu môžeme zaradiť požičiavanie pomocou rôznych sporiteľní. Za neutrálny spôsob je považované požičiavanie peňazí od rodiny, priateľov a príbuzných.

Najčastejšie si ľudia požičiavajú peniaze od banky, príp. inej finančnej inštitúcie. Findex vymedzuje dospelých ľudí ako percento respondentov, ktorí uviedli, že si za posledný rok požičali peniaze z akéhokoľvek dôvodu a z akéhokoľvek zdroja. V roku 2021 si až 53% dospelých na celom svete požičalo nejaké peniaze. V rozvojových ekonomikách si nejaké peniaze požičalo 50% ľudí, zatiaľ čo vo vysokopříjmových ekonomikách bola táto miera na úrovni 65%. Dôvodov na požičiavanie si peňazí môže byť viacero, napr. požičiavanie peňazí na vzdelávanie alebo školné, zdravotné alebo lekárske účely, príp. na založenie, prevádzkovanie alebo rozšírenie podnikania.

Miera požičiava peňazí prostredníctvom finančnej inštitúcie alebo mobilného peňažného účtu sa celkovo vo svete za rok 2021 pohybuje na úrovni 29%. K formálnemu požičiavaniu sa najviac prikláňajú vysokopříjmové ekonomiky sveta, ktoré poukazujú na najvyššiu mieru. Ide o Kanadu (81%), Izrael (80%), Island (73%), Hong Kong (70%), Kóreu (69%), Severnú Ameriku (68%), Nórsko (67%), USA (66%), Taiwan (62%), Švajčiarsko (61%) a Japonsko (61%).

Obr. 3 Miera formálneho požičiavania peňazí (15+) v EÚ za rok 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie

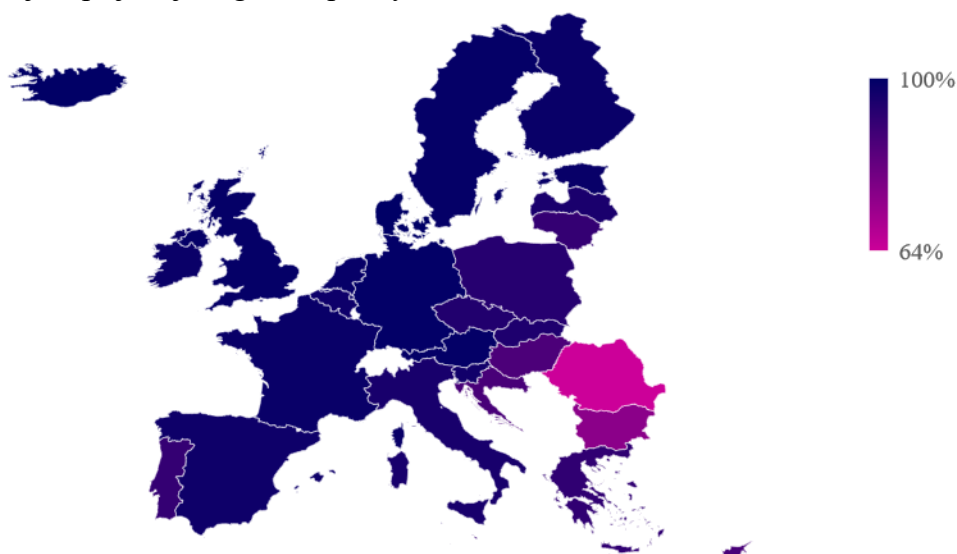
Formálne požičiavanie peňazí vo vysokopříjmových krajinách EÚ za rok 2021 poukazuje na veľmi nízku až vysokú úroveň. Môžeme vidieť, že v Litve (12%), Rumunsku (19%), Maďarsku (19%), Grécku (20%), Lotyšsku (23%) alebo Bulharsku (26%) si ľudia požičiavajú najmenej. Miera úverov čerpaných z formálnych zdrojov na Slovensku dosahuje úroveň 34%. Najvyššia miera formálneho požičiavania peňazí je na Islande (73%) a v

d'alších európskych krajinách, ako je Rakúsko (57%), Nemecko (55%), Taliansko (55%) a Spojené Kráľovstvo (55%).

Digitálne platby

Demirgüç-Kunt et al. (2022) v prieskume Findex za rok 2021 do digitálnych platieb zahŕňajú použitie platobnej karty, mobilného telefónu alebo internetu. Do skupiny digitálnych platieb sú započítané aj platby uskutočnené priamo v obchode (s využitím platobnej karty) alebo online, platby za energie, iné odoslané alebo prijaté platby z účtu, prijaté mzdy, vládne transfery, príp. vyplácaný verejný dôchodok priamo na účet respondenta.

V minulosti bolo vlastníctvo účtov považované za hlavný determinant finančného začlenenia. Za posledných 10 rokov sa vnímanie finančného začlenenia rozšírilo aj o využívanie digitálnych platieb. Digitálne platby sú rozdelené do troch základných skupín: uskutočnené, prijaté, alebo kombinácia týchto dvoch typov. Vo vysokoprijmových ekonomikách predstavujú digitálne platby bežnú súčasť životov. Celosvetovo sa v roku 2021 uskutočnené platby pohybovali na úrovni 92%, prijaté na úrovni 70% a celosvetová miera využívania digitálnych platieb bola na úrovni 95%. Celosvetovo sa uskutočňované digitálne platby pohybujú na úrovni 82%, prijaté platby na úrovni 70% a celková miera digitálnych platieb je na úrovni 64%. V rozvojových ekonomikách je miera uskutočnených digitálnych platieb na úrovni 87%, prijatých na úrovni 67% a celková miera digitálnych platieb sa pohybuje na úrovni 57%. Nasledujúca mapka na Obr. 4 znázorňuje mieru, do akej dospelí uskutočňujú a prijímajú digitálne platby v EÚ za rok 2021.

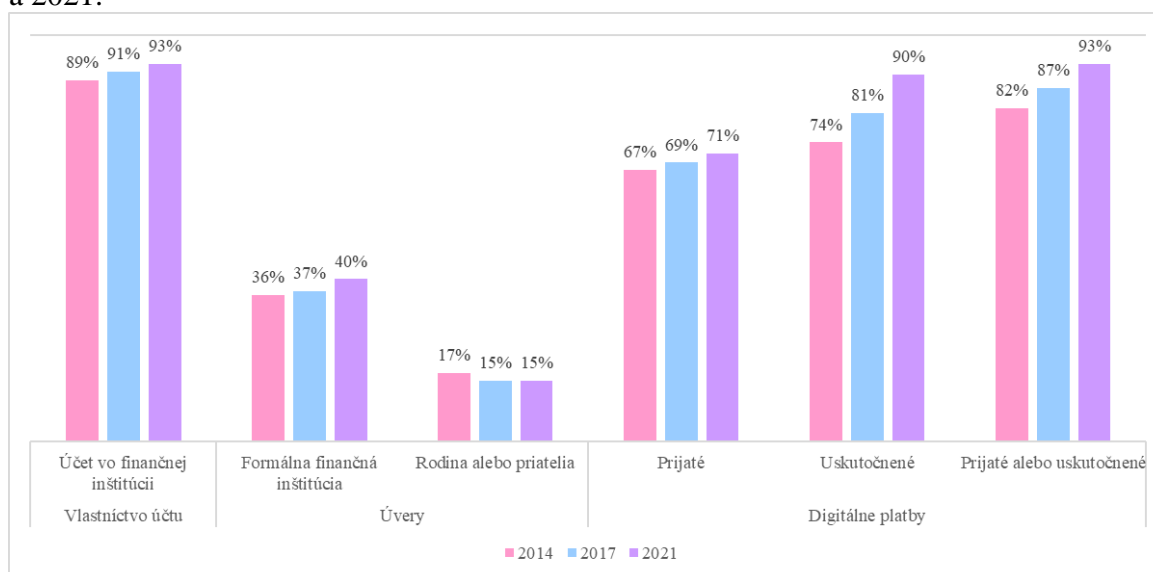
Obr. 4 Miera uskutočnených alebo prijatých digitálnych platieb v EÚ (15+) za rok 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie

Vidíme, že dospelí ľudia v krajinách EÚ považujú vykonávanie digitálnych platieb za bežný spôsob. Najbežnejšie je to v krajinách ako je Dánsko (100%) a Island (100%). Taktiež môžeme vidieť, že väčšina európskych krajín uskutočňuje a prijíma digitálne platby vo vysokej miere, prevažne okolo 90%. Rumunsko (64%) a Bulharsko (75%) sú výnimkou, pretože v týchto krajinách je najnižšia miera využívania digitálnych platieb. Na základe toho môžeme podľa Antonijević et al. (2021) konštatovať, že digitálne platby vykonávané prostredníctvom rôznych IKT pozitívne vplyvajú na úroveň finančného začlenenia. Štúdiá uvedených autorov na vzorke 141 krajín pomocou údajov z databázy Global Findex za rok 2017 poukazuje na významný, silný a pozitívny vzťah medzi uskutočňovanými a prijatými digitálnymi platbami, IKT a finančnou inklúziou.

Priemerný vývoj uvedených ukazovateľov finančného začlenenia

Na Obr. 5 znázorňujeme vybrané ukazovatele finančného začlenenia (účty, úvery a digitálne platby) a vývoj ich priemerovaných hodnôt za krajiny EÚ počas období rokov 2014, 2017 a 2021.

Obr. 5 Priemerný vývoj základných ukazovateľov finančného začlenenia (15+) za roky 2014, 2017 a 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie

Môžeme vidieť, že vlastníctvo účtu je už od roku 2014 bežným spôsobom, pomocou ktorého dospeli riadiť svoje peňažné prostriedky, pričom jeho využívanie medzi sledovanými obdobiami stále mierne rastie. Počas sledovaných rokov dosahovalo najvyššiu mieru vlastníctva účtov Dánsko (100%). Vysoká miera vlastníctva účtov bola zaznamenaná aj vo Fínsku, Švédsku, Holandsku či Islande. Sledovať môžeme aj priemerný vývoj úverov, preto sme znázornili mieru požičiavania si peňazí prostredníctvom formálnej finančnej inštitúcie, alebo od rodiny a priateľov. Znova môžeme vidieť, že požičiavanie si prostredníctvom formálneho finančného účtu medzi rokmi 2014 a 2021 vzrástlo o 4 p. b. Ako už bolo uvedené vyššie, medzi krajiny s najvyššími hodnotami patrí Island, Rakúsko, Nemecko, Taliansko, Spojené Kráľovstvo, Írsko, Dánsko, Fínsko, alebo Španielsko, pričom v rokoch 2014 a 2017 uvedené krajiny rovnako vynikali. V krajinách EÚ je neutrálna forma požičiavania si peňazí najmenej častá, kde dokonca z roka 2014 na rok 2017 a 2021 možno poukázať na pokles (o 2 p. b.). V roku 2014 túto formu požičiavania najviac využívali obyvatelia Rumunska (32%) a Chorvátska (27%). V roku 2017 išlo o obyvateľov Poľska (25%) a Bulharska (24%). A v roku 2021 to boli najmä obyvatelia Bulharska (30%), Grécka a Rumunska (26%).

Veľký dôraz kladieme na ukazovateľ, ktorým je využívanie digitálnych služieb. Môžeme vidieť, že dospelí obyvatelia priemerne viac uskutočňujú ako prijímajú digitálne platby. Avšak, ak sa pozrieme na kombináciu týchto platieb vidíme, že obyvatelia v najvyššej miere prijímajú a zároveň uskutočňujú digitálne platby za všetky tri skúmané obdobia. Keďže ide o najdôležitejší ukazovateľ, ktorý finančné začlenenie najviac obohatil, popíšeme si vývoj jednotlivých období. Za rok 2014 je priemerná úroveň prijatých digitálnych platieb v krajinách EÚ na úrovni 67%. Táto hodnota nasvedčuje tomu, že dospelí v pomerne veľkom množstve prijímali digitálne platby. Ide najmä o obyvateľov Dánska (93%), Švédska (87%), Holandska (85%), Estónska (85%) alebo Fínska (84%). Takisto v tomto roku nájdeme aj krajiny, ktorých obyvatelia prijímali digitálne platby na pomerne nízkej úrovni. V štátoch ako je Rumunsko (35%), Bulharsko (44%), Portugalsko (50%), Maďarsko (51%) a Taliansko (52%) boli digitálne platby prijímané na najnižšej úrovni. V roku 2017 sa

priemerná úroveň prijatých digitálnych platieb v celej EÚ zvýšila o 2 p. b. na úroveň 69%. Najviac sa na tejto malej zmene podieľali dospelí obyvatelia štátov Švédska (88%), Estónska (87%), Lotyšska (85%) a Dánska (84%). Najväčšiu zmenu v rámci tejto kategórie sme zaznamenali v Rumunsku (41%), Taliansku (54%), Maďarsku (54%) alebo Španielsku (56%). Miera prijatých digitálnych platieb na Slovensku bola na úrovni 73%. Prijaté digitálne platby boli v roku 2021 v porovnaní s rokom 2017 vyššie v priemere o 2 p. b. (71%) za krajiny EÚ, pričom k vyšším hodnotám pozitívne prispeli obyvatelia Estónska (93%), Švédska (92%) a Slovinska (90%). Dospelí obyvatelia Slovenska prijímali digitálne platby až na úrovni 83%. Naopak, obyvatelia Rumunska (46%), Francúzska (52%) či Bulharska (53%) dosahovali najnižšie percento prijatých digitálnych platieb za jednotlivé krajiny.

Ďalšiu skupinku tvoria uskutočnené digitálne platby, ktorých celková priemerná úroveň za rok 2014 je 74% vo všetkých európskych krajinách. Krajiny ako Dánsko (98%), Švédsko (98%), Fínsko (98%) alebo Holandsko (97%) sú na tom podielovo najlepšie. Rápidne nízke hodnoty vykazujú Grécko (23%), Rumunsko (30%) alebo Bulharsko (38%). Miera uskutočnených digitálnych platieb na Slovensku bola za rok 2014 na úrovni 70%. V roku 2017 priemerná hodnota uskutočnených digitálnych platieb stúpla o 7 p. b. a zastavila sa na úrovni 81%. Tento stav bol dosiahnutý obyvateľmi krajín ako je Dánsko (99%), Fínsko (98%), Švédsko (98%) a Holandsko (97%). Na druhej strane, krajiny ako Rumunsko (33%), Bulharsko (41%) a Grécko (57%) najviac zaostávali. Na rozdiel od roku 2014, Slovensko v roku 2017 zvýšilo mieru tejto kategórie digitálnych platieb na úroveň 76%. Uskutočnené digitálne platby za rok 2021 predstavujú priemernú hodnotu 90% a to najmä využívaním týchto platieb v Dánsku (100%), Nemecku (100%) a Rakúsku (99%). Občania krajín Rumunska (56%), Bulharska (68%) alebo Chorvátska (56%) opäť vykazovali najnižšiu mieru uskutočnených digitálnych platieb. Na Slovensku bola miera uskutočnených platieb v roku 2021 na úrovni 93%.

Nakoniec tu máme využitie prijatých a zároveň aj uskutočnených digitálnych platieb zo strany obyvateľov krajín EÚ. Rok 2014 poukazuje na celkovú priemernú hodnotu na úrovni 82%. Najvyššia miera bola zaznamenaná v Dánsku (100%), Švédsku (99%), Fínsku (99%) a Holandsku (98%). Naopak najnižšia miera v Rumunsku (43%), Bulharsku (52%) či Grécku (61%). Na Slovensku bola miera digitálnych platieb na úrovni 82%. V roku 2017 táto priemerná hodnota celej EÚ stúpla o 5 p. b. na úroveň 87%. Prvenstvo si udržali krajiny ako Dánsko (99%), Švédsko (98%), ale aj Luxembursko (98%). Na poslednom mieste opäť vidíme Rumunsko (47%). Priemerná hodnota prijatých aj uskutočnených digitálnych platieb vykonávaných slovenskými obyvateľmi bola na úrovni 82%. Celková priemerná hodnota v rámci tejto kombinácie digitálnych platieb bola v roku 2021 využívaná v európskych krajinách na úrovni 93%, čo bolo v porovnaní so skupinou prijatých digitálnych platieb alebo skupinou uskutočnených digitálnych platieb v tomto roku najvyššie percento.

Záver

V súčasnosti v našich životoch zohrávajú dôležitú úlohu finančné služby. Využívanie týchto služieb je dôležité pre ľudí, ako aj pre podniky, jednotlivé krajiny, príp. skupiny krajín, tak aj pre celý svet. Ľudia sa začali digitálne rozvíjať s postupným používaním mobilných telefónov, internetu, počítačov, bankomatov a podobne. Informačno-komunikačné technológie prispeli k digitalizovanému finančnému systému, najmä z pohľadu bankového sektora v rámci jednotlivých krajín. Miera využívania finančných služieb poukazuje na úroveň finančného začlenenia (resp. finančnej inklúzie). Táto téma sa začala rozvíjať začiatkom 21. storočia a záujem po jej skúmaní neustále narastá.

Na začiatku sa miera finančného začlenenia skúmala prostredníctvom miery vlastníctva účtu. Podľa globálneho prieskumu Findex, ktorý prvýkrát realizovala Svetová banka v roku 2011 na základe viac ako sto tisíc respondentov z celého sveta sa zistilo, že vlastníctvo účtov

bolo základným predpokladom na finančné začlenenie. Svetová banka už od začiatku poukazuje na dva druhy účtov, t. j. účet finančnej inštitúcie a mobilný peňažný účet. Rozdielna miera využívania finančného a mobilného peňažného účtu súvisí najmä s geografickou oblasťou. Finančný účet je používaný takmer vo všetkých krajinách, kde ľudia nemajú problém v prístupe k finančným službám. Mobilný peňažný účet je využívaný najmä v prípade, ak je prístup k finančným službám slabší, resp. žiaden (napr. ľudia pochádzajúci z chudobných oblastí, ako sú africké krajiny).

Finančné začlenenie sa začalo skúmať aj z pohľadu ďalších pohľadov. Išlo napríklad o spôsoby požičiavania si finančných prostriedkov, a to prostredníctvom rôznych finančných a nefinančných inštitúcií. Mnoho ľudí preferuje formálne požičiavanie, iní zasa poloformálne a u niektorých ľudí je najviac preferovaný spôsob požičiavania si od rodiny, priateľov či príbuzných. Rozhodnutie na forme požičiavania si je u každého jedinca individuálne. Často to závisí aj od situácie, teda či ľudia majú prístup k finančným službám, resp. či im finančné náklady dovoľujú formálne si požičať peniaze a niekedy v tom hrá dôležitú rolu aj to, či ľudia dôverujú takýmto inštitúciám.

Posledným ukazovateľom finančného začlenenia, ktorý súvisí najmä s neustále rozvíjajúcim sa využívaním digitálnych finančných služieb, sú digitálne platby. Tieto digitálne platby môžu byť uskutočňované alebo prijaté a to prostredníctvom rôznych technologických a digitálnych platforiem (mobilné telefóny a internet). Dospeli sme k záveru, že rastúca miera digitalizácie a zvyšujúce sa využívanie digitálnych platieb výrazne prispievajú k vyššej miere finančného začlenenia. V súčasnosti je využívanie digitálnych platieb vo svete, ale aj ako môžeme vidieť v krajinách EÚ, bežným spôsobom ako si ľudia môžu niečo kúpiť online, alebo poslať, resp. prijať peňažné prostriedky online. Pre ľudí ide o výrazne pohodlnejšiu formu, ale aj omnoho praktickejšiu, efektívnejšiu a hlavne spoľahlivejšiu, ako v porovnaní s formou založenou na báze hotovosti.

Hlavným cieľom tohto článku bolo preskúmať tri hlavné ukazovatele finančného začlenenia, t. j. vlastníctvo účtov, čerpanie úverov a využívanie digitálnych platieb. Analýza bola vykonaná na základe údajov z globálneho prieskumu Findex so zameraním sa na európske krajiny za rok 2021, ktorý bol porovnávaný aj s rokmi 2014 a 2017. Môžeme konštatovať, že vývoj týchto ukazovateľov naznačuje pozitívny vývoj z pohľadu finančného začlenenia. Po preštudovaní odbornej literatúry sme dospeli k záveru, že naše výsledky sú v zhode aj s prácami rôznych autorov uvedených v jednotlivých častiach prehľadu literatúry. Okrem toho je finančné začlenenie ovplyvňované rôznymi faktormi, či už ide o socio-ekonometrické faktory, rôzne individuálne charakteristiky ľudí, podmienky bankového systému a makroekonomické faktory. Súčasťou ďalšieho výskumu by mohlo byť preskúmanie týchto ukazovateľov z pohľadu, ako uvedené faktory vplyvajú na finančnú inklúziu.

Zoznam použitej literatúry

Allen, F., Demirguc-Kunt, A., Klapper, L., & Martinez Peria, M. S. (2016). „The foundations of financial inclusion: Understanding ownership and use of formal accounts“. *Journal of Financial Intermediation*, 27, 1–30.

Alter, A., & Yontcheva, B. (2015). „Financial Inclusion and Development in the CEMAC“. *IMF Working Papers*, 15(235), 1.

Antonijević, M., Ljumović, I., & Lukić, V. (2021). „Are digital financial payments constrained by the country's income: Evidence from the Global Findex database“. *Anali Ekonomskog Fakulteta u Subotici*, (46), 115–129.

Aurazo, J., & Vega, M. (2021). „Why people use digital payments: Evidence from micro data in Peru“. *Latin American Journal of Central Banking*, 2(4), 100044.

Babajide, A. A., Adegboye, F. B., & Omankhanlen, A. E. (2015). „Financial inclusion and economic growth in Nigeria“. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 5(3), 629–637.

Banna, H., Kabir Hassan, M., & Rashid, M. (2021). „Fintech-based financial inclusion and bank risk-taking: Evidence from OIC countries“. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 75.

Barajas, A., Naceur, S. B., & Massara, A. (2015). „Can Islamic Banking Increase Financial Inclusion?“. *IMF Working Paper*, 31, 1–41.

Barik, R., & Pradhan, A. K. (2021). „Does financial inclusion affect financial stability: Evidence from BRICS nations?“. *The Journal of Developing Areas*, 55(1).

Barth, J. R., Lin, C., Lin, P., & Song, F. M. (2009). „Corruption in bank lending to firms: Cross-country micro evidence on the beneficial role of competition and information sharing“. *Journal of Financial Economics*, 91(3), 361–388.

Bayar, Y., Gavriletea, M. D., & Păun, D. (2021). „Impact of mobile phones and internet use on financial inclusion: Empirical evidence from the eu post-communist countries“. *Technological and Economic Development of Economy*, 27(3), 722–741.

Beck, T., Demirguc-Kunt, A., & Martinez Peria, M. S. (2007). „Reaching out: Access to and use of banking services across countries“. *Journal of Financial Economics*, 85(1), 234–266.

Claessens, S. (2006). „Access to financial services: A review of the issues and public policy objectives“. *World Bank Research Observer*.

Corvoisier, S., & Gropp, R. (2002). „Bank concentration and retail interest rates“. *Journal of Banking and Finance*, 26 (11), 2155–2189.

Danisman, G. O., & Tarazi, A. (2020). „Financial inclusion and bank stability: evidence from Europe“. *European Journal of Finance*, 26(18), 1842–1855.

Demirgüç-Kunt, A., & Klapper, L. (2013). „Measuring financial inclusion: Explaining variation in use of financial services across and within countries“. *Brookings Papers on Economic Activity*, 279–321.

Demirguc-Kunt, A., Leora, K., Dorothe, S., & Oudheusden, P.V. (2015). „The Global Findex Database 2014: Measuring Financial Inclusion around the World“. *Policy Research Working Paper 7255*, World Bank, Washington, DC.

Demirgüç-Kunt, A., Leora, K., Dorothe, S., Saniya, A., & Jake, H. (2018). „The Global Findex Database 2017: Measuring Financial Inclusion and the Fintech Revolution“. Washington, DC: World Bank.

Demirgüç-Kunt, A., Leora K., Dorothe, S., & Saniya A. (2022). „The Global Findex Database 2017: Financial Inclusion, Digital Payments, and Resilience in the Age of COVID-19“. Washington, DC: World Bank.

Erlando, A., Riyanto, F. D., & Masakazu, S. (2020). „Financial inclusion, economic growth, and poverty alleviation: evidence from eastern Indonesia“. *Heliyon*, 6(10).

Evans, O. (2015). „The Effects of Economic and Financial Development on Financial Inclusion in Africa“. *Review of Economics and Development Studies*, 1(1), 21–32.

Fungáčová, Z., & Weill, L. (2015). „Understanding financial inclusion in China“. *China Economic Review*, 34, 196–206.

Global Findex World Bank (2022). „2021 Global Financial Inclusion Databank” Dostupné na internete: <<https://www.worldbank.org/en/publication/globalfindex/Data>>

Chauvet, L., & Jacolin, L. (2017). „Financial Inclusion, Bank Concentration, and Firm Performance“. *World Development*, 97, 1–13.

Chinoda, T., & Kwenda, F. (2019). „Do mobile phones, economic growth, bank competition and stability matter for financial inclusion in Africa?”. *Cogent Economics and Finance*, 7(1).

Chinoda, T., & Mashamba, T. (2021). „Financial inclusion, bank competition and economic growth in Africa“. *Journal of Economic and Financial Sciences*, 14(1).

Kabakova, O., & Plaksenkov, E. (2018). „Analysis of factors affecting financial inclusion: Ecosystem view“. *Journal of Business Research*, 89, 198–205.

Khalaf, A.H. & Ali, A.H. (2017). „Financial inclusion and economic development in Iraq“. *International Journal of Science and Research* 78(96), 1758–1767.

Lenka, S. K., & Barik, R. (2018). „Has expansion of mobile phone and internet use spurred financial inclusion in the SAARC countries?”. *Financial Innovation*, 4(1), 1-19.

Lenka, S. K., & Sharma, R. (2017). „Does Financial Inclusion Spur Economic Growth in India?”. *The Journal of Developing Areas*, 51(3), 215–228.

Leyshon, A., & Thrift, N. (1995). „Geographies of Financial Exclusion: Financial Abandonment in Britain and the United States“. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 20(3), 312.

Lotto, J. (2018). „Examination of the status of financial inclusion and its determinants in Tanzania“. *Sustainability (Switzerland)*, 10(8).

Motta, V. E. da, & Farias, L. E. G. (2018). „Determinants of Financial Inclusion in Latin America“. *EnANPAD* 2018, 16.

Nagpal, A., Jain, M., & Jain, A. (2020). „Determining the role of digital technology, governance and institutions in advancing financial inclusion in BRICS nations using probit regression analysis“. *Journal of Social and Economic Development*, 22(2), 443–459.

Nandru, P., & Madhavaiah, C. & Velayutham, A. (2021). „Determinants of digital financial inclusion in India: Evidence from the World Bank’s global findex database“. 30 March 2021, PREPRINT (Version 1).

Nguyen, T. D., & Du, Q. L. T. (2022). „The effect of financial inclusion on bank stability: Evidence from ASEAN“. *Cogent Economics and Finance*, 10(1).

Ouechtati, I. (2020). „The contribution of financial inclusion in reducing poverty and income inequality in developing countries“. *Asian Economic and Financial Review*, 10(9), 1051–1061.

Owen, A. L., & Pereira, J. M. (2018). „Bank concentration, competition, and financial inclusion“. *Review of Development Finance*, 8(1), 1–17.

Ozili, P., Ademiju, A. & Rachid, S. (2022). „Impact of financial inclusion on economic growth: review of existing literature and directions for future research“. *International Journal of Social Economics*.

Pham, M. H., & Doan, T. P. L. (2020). „The impact of financial inclusion on financial stability in Asian countries“. *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 7(6), 47–59.

Rojas-Suarez, L. (2015). „Access to Financial Services in Emerging Powers: Facts, Obstacles and Recommendations“. *SSRN Electronic Journal*.

Sarma, M. (2012). „Index of financial inclusion – A measure of financial sector inclusiveness“. *Berlin Working Papers on Money, Finance and Trade Development*.

Sassi, S., & Goaid, M. (2013). „Financial development, ICT diffusion and economic growth: Lessons from MENA region“. *Telecommunications Policy*, 37(4–5), 252–261.

Sinclair, S. (2001). „Financial exclusion: An Introductory Survey“. *CRSIS, Edinburgh College of Art, Heriot Watt University*, 1–130.

Tsatsou, P. (2020). „Digital inclusion of people with disabilities: a qualitative study of intra-disability diversity in the digital realm“. *Behaviour and Information Technology*, 39(9), 995–1010. [cit 2022-12-17].

Van, L. T. H., Vo, A. T., Nguyen, N. T., & Vo, D. H. (2021). „Financial Inclusion and Economic GROWTH: An International Evidence“. *Emerging Markets Finance and Trade*, 57(1), 239–263.

Wakdok, S. S., & Stephen, S. (2020). „The Impact of Financial Inclusion on Economic Growth in Nigeria: An Econometric Analysis“. *International Journal of Innovation and Research in Educational Sciences*, Vol. 5, 2349–5219.

Younas, Z. I., Qureshi, A., & Al-Faryan, M. A. S. (2022). „Financial inclusion, the shadow economy and economic growth in developing economies“. *Structural Change and Economic Dynamics*, 62, 613–621.

Zins, A., & Weill, L. (2016). „The determinants of financial inclusion in Africa“. *Review of Development Finance*, 6(1), 46–57.

Kontakné údaje

Ing. Tamara Petříková
Katedra bankovníctva a investovania
Ekonomická fakulta
Technická univerzita v Košiciach
Nemcovej 32
04001 Košice
Slovenská republika

Vedecký časopis FINANČNÉ TRHY, Bratislava, Derivat 2023, ISSN 1336-5711, 1/2023

Email: tamara.petrikova@tuke.sk